

Nováček do Buzuluku Jaroslav Perný, * 12.2.1906 Kvasilov, † březen 1994 Liběšice

Začátkem roku 1940 sovětské represivní orgány vyvezly z Volyně do Kazachstánu, Sibíře nebo do jiných podobných končin mnoho polských, ukrajinských, ale také českých rodin. Postižena byla i rodina Jaroslava Perného v Kvasilově — sestra pro to, že byla manželkou polského důstojníka, a maminka jako její nejbližší příbuzná. Jaroslav Perný se 29. března 1940 šel s maminkou a sestrou rozloučit přímo do nákladního vagónu; strážný zavřel dveře a jelo se. Žádné vysvětlování a protesty cestou nepomohly a tak se všichni tři octli na jaře roku 1940 v severním Kazachstánu v pokusném sovchozu Voznesěnskij, jehož výměra polností byla 200 000 hektarů! Četli jste dobře — sovchoz rozlohou jako menší kraj v Čechách. Jaroslav Perný se žádné práci nevyhýbal. Pracoval jako dělník, účetní a nakonec jako agronom. Na návrh ředitele tohoto gigantu se stal hlavním agronomem. Neměl to snadné. Nejlepší dopravní technika byla odvelena na frontu, stejně tak muži do 55 let a v sovchozu zůstali starci, ženy a děti. Sklizňové práce se však nesměly zastavit, fronta vyžadovala chléb, maso a jiné potraviny. Úroda byla velmi pěkná, pro nedostatek pracovníků však sklizeň trvala až do zámrazu. Jaroslav Perný si zřejmě vedl dobře — po válce mu ředitel sovchozu na Žatecko psal, aby se k nim vrátil a dál pracoval jako hlavní agronom. Nemyslel to žertem! V poslední dekádě roku 1941 objevil Jaroslav Perný v novinách článek, že se v Buzuluku tvoří československá vojenská jednotka a na základě toho se ihned rozhodl, že tam patří. Oznámil své rozhodnutí řediteli statku, ale ten ho nechtěl uvolnit. Teprve po několika týdnech přesvědčování a na pokyn stranických orgánů dosáhl svého cíle. V únoru 1942 s velkými potížemi dorazil do Buzuluku. Nechme ale dále vyprávět jeho samého. Noc na 13. února 1942. Mráz štípe, ale zvykl jsem si ve Střední Asii, od níž mne dělí 3 000 kilometrů, i krutějším mrazům. Hlídky na nádraží nás neomylně poznávaly, ale v té chvíli, sotva jsem se prodral ven z vlaku, jsem byl velmi potěšen přátelskou češtinou, která mi lahodně zní do uší. Že buzulucké nádraží není v Buzuluku? Pár kilometrů pěšky, dobře, díky za desátníka, kterého mi velitel hlídky dává jako doprovod. Jdeme. Nepřiznávám si, že jsem vzrušen, ale je to tak. Zítra budu vojákem své vlasti, kde jsem se nenarodil, země, kterou znám jen ze sokolských sletů, kam jsme jezdívali s takovou radostí. Ano, v květnu to budou čtyři roky, kdy vlast mobilizovala, kdy mladí mužové v západní Volyni naléhali na konzulátě, aby jim bylo dovoleno jet do staré vlasti bránit ji před Hitlerem. Tenkrát jsme nepochodili. Tenkrát...? “Poslyš” povídám desátníkovi, “znáš lidi, co jsou v Buzuluku? Je tam Tesařík, Kvapil, Hofman”? Vzpomínám na lidi a další jména, vybavují se mi jejich tváře, jak jsem je viděl naposledy, když jsem je před dvěma roky v březnu odvázel od nás z Kvasilova na nádraží; pět dnů před vyvezením maminky, sestry a mne do Kazachstánu. Jen na Mistra malíře, který žil v naší rodině v zimě 1939/40 Vladislava Hofmana si desátník nemůže vzpomenout. “Malíř to má být? Tak ten tu určitě není”. Ale všichni ostatní, i ta dvacítká volyňských Čechů, v četně děvčat Pařízkové a Novákové odjela již před dvěma roky na Střední východ.

“Tesařík má zrovna službu dozorčího štábu, to je ta velká budova tady, já tě předám”. Jako bych se vrátil domů. Četař Tesařík má teď vojenštější vzhled, ale je to pořád on. “Poslouchej Jardo, napřed tě ohlásím starému pánovi, že jsi přijel”. Kdo to je, vykulil jsem oči, ten starý pán? To už bude teď přijímat? Nebo mi přinese uniformu? Tesařík vyprskl, směje se jako kluk. “To je přece podplukovník Svoboda! Náš velitel! Neslyšel jsi o něm”? Bodejt’ ne! Psalo se o něm, že bude velet vojenské jednotce, zrovna v těch novinách, které zapříčinily, že jsem teď tady. “Kdo to, prosím tě, je? Nějaký starý pán? Jaký on vlastně? Tesařík mě vede do místnosti, která je až na stůl a dvě židle prázdná, a má ze mne zřejmě psinu. “Starý a pán”, směje se, “teprve uvidíš mužského, až přijde”. Budou dvě po půlnoci, nejde mi do hlavy, že by nějaký podplukovník, velitel, běžel teď na štáb, protože přijel nějaký Perný, kterého notabene nikdy neviděl. Ale nechávám toho námětu, mám si s Tesaříkem co povídat o osudech našich společných známých. Jsem však na něho strašně zvědavý, mnohem víc, než bývají vojáci na nového velitele. Uvelebil jsem se na zemi, u stěny mám ranec se vším, co je mé, zase mi dnes v noci poslouží jako poduška. Přes něj jsem natáhl svůj plášť, po tom

úspěšném cestování všemi možnými vlaky a ešalony se slastně natahují na velkém volném prostoru kolem sebe. Najednou se dveře otevírají, Tesařík vyskakuje do pozor. “Pane podplukovníku, četař Tesařík se hlásí jako dozorčí. Závady nejsou”. “Děkuji”, říká muž ušlechtilé řezané tváře, korunované lehce zvlněnou záplavou vlasů. Rty trochu úzké, ale oči, ty modré oči jsou vlídné, pevné, čestné, těm se dá věřit, spolehnout na ně. “Hlásil jste mi, že přijel Perný z Kvasilova” řekl s otázkou a Tesařík ukazuje na mne. Od okamžiku, kdy Tesařík vstal, stojím i já v pozor, hltám toho muže očima i duší. Co mám teď udělat? Hlásit se po vojensku? Jsem ještě civil... Vyvádí mne z rozpaků tím, že mi se zájmem podává ruku. Velitel mi podává ruku? A první otázka. “Máš na čem sedět”? Říkám, že mě blaží natáhnout si po tom cestování nohy. Ať mi dovolí sednout si zase na kabát na zemi. “Odkud jedeš”? Z Kazachstánu. Nedůvěřivý pohled. “Já myslel, že jsi z Kvasilova”? Připomněl mi domov a já se tam na chvíli v myšlenkách vrátil. Rodný Kvasilov! Rodná Volyň po staletí tak krutě zkoušená. Říkávalo se tam u nás doma, že kdyby nějaká válka vypukla v Austrálii, určitě se bude válčit na těch našich “Dzikich polach”, jak tu zem nazval Sienkiewicz. Jen co moje paměť sahá, vystřídal se tu jedenáct vlád, každá v ostrém kursu proti předchozí. Země bohatá, úrodná, neklidná. Vracím se ke skutečnosti a stručně veliteli říkám, proč a jak jsem se octl v Kazachstánu, a pak pokračuji. Přišel jsem do Kazachstánu ve třetím roce existence pokusného sovchozu. Vznikl nad mapou, do které zakreslili obdélník 40x50 kilometrů. Naprostá rovina, na celé té obrovské ploše ani metr výškového rozdílu. Na jednoho pracovníka připadalo více než sto hektarů. Bylo nutno nejdříve stavět cesty do sousedního Bulajeva a do vedlejšího sovchozu. Věčně se stepí podle kompasu jezdit nemůže. V srpnu přinesla Kazachstánská Pravda zprávu o uzavření smlouvy mezi naší a sovětskou vládou. A co víc — pamatovalo se i na budování čs. vojenské jednotky.

Odpověď našeho velvyslance Fierlingera z Kujbyševa na můj nedočkavý dopis mě zase trochu zklamala. Mám prý čekat, budu včas uvědoměn, kdy a kde se začne čs. vojenská jednotka stavět. Pak jsem jako na křídlech projel těch 144 kilometrů do Bulajeva. Na vojenské správě jsem dostal “komandirovku”— cestovní rozkaz a “atěstat”, důležitý dokument, který mi na celou cestu zabezpečoval stravu, polévky, chléb a suchý salám. Za peníze nikdo nic nedostal. Jen místo ve vlaku pořád nebylo, vlaky Bulajevem pouze projížděly, když některý z nich zastavil ani noha by se navíc do něj nevešla a navíc dveře byly pevně zavřené. Řadu dní jsem chodil na vojenskou správu, kdy že to místo dostanu. Rozhodl jsem se: musím se postarat sám a jet, s takovou bych v Bulajevu mohl čekat do konce války. Naskočil jsem na schůdky projíždějícího vlaku, potom jsem přešel na spojovací harmoniku a nakonec jsem se dostal i dovnitř a tak až do Buzuluku. “Jsou v tom Kazachstánu ještě jiní Češi”? Co já vím jsou tam Záveských, Somolovi, asi třicet celkem i se ženami i s dětmi. “Proč taky nejeli”? “Tak jako já”? “Pravda. Zařídím to, někoho tam pošlu. A co ostatní z Kvasilova”? Povídám mu o domácích i o těch, co v Kvasilově jen pobýli, povídám o Vladislavu Hofmanovi, který bydlel u nás a namaloval mne a také mou matku s bratrem, o kterém nic nevím. “O Hofmanovi ti povím. Jel hned s prvním transportem přes Oděsu do Paříže. Účastnil se tam nějaké výstavy a jeho obraz starší ženy z Volyně dostal dokonce nějakou cenu. Byla to tvá matka”? Noc pokročila. Člověk, který bude od zítřka mým velitelem, vstal. “Vyspi se a ráno jdi na odvodní komisi. Zima ti nebude? A to já zařídím, aby se sem dostali i ti ostatní”. U odvodu mi přiznali mou hodnost četaře, které jsem dosáhl v základní službě v polské armádě. Byl jsem zařazen u protitankové čety, které velí nadporučík Rytíř. Zvykám si na nový anglický battledress, který jsem vyfasoval, potkávám známé, orientuji se a stávám se součástí té fantasticky různorodé a neuvěřitelné vojenské jednotky. Potkal jsem Oliče, pochází z české vesnice nedaleko Kvasilova. Dělá starému pánovi osobní spojku a bydlí přímo s ním v tom malém domečku. Všude se pije množství černé kávy, voní mi a lahodí, další příčina, proč se tu začínám cítit jako v rodině. U nás se jí také něco vypilo. Když tak vytrvale “kvedlám” ešusem s pražící kávou přímo v peci se žhavým uhlím, si mne Olič líp všimne. “Co máš s tím obličejem, člověče”? “Kazachstán, kamaráde, bydleli jsme v zimě v létě ve stanech a tam je rozdíl teplot mezi zimou a létem 100 stupňů. Když v pětáctýřiceti pod nulou fičí vítr, než řekneš švec, jsi omrzlý. Tady se toho kafe ale vypije”. “Láče. Rusové na něj nejsou zvyklí. Tady dáš za kilo chleba 300 rublů. Za kilo kafe osmdesát. Jen kdybych

tu měl náš hmoždíř, co jsme v něm kafe doma tloukli”. Nevím, jak mě Jiřina Somolová našla právě tady v domečku starého pána. Prý mám jít k němu na velitelství, chce se mě pořádně vyptat na volyňské Čechy. Pořád ještě žasnu, kolik péče se věnuje každému jednotlivému vojákovi. Ještě jsem nezačal chápat, že to byla jediná možnost. A on byl jediný člověk, který si uvědomoval, že jen právě tak může z lidí všeho věku, z mužů a žen roztroušených po všech koutech obrovské sovětské země dát dohromady vojenskou jednotku. “Sedni si”, odpovídá podplukovník na mé hlášení u dveří, “chceš kávu”? Přitáhl si notes, v ruce tužku, vyptává se mne, jako bych přijel během těch 14 dní, co se jednotka formuje, jediný. Asi už mu někdo řekl, že náš dům, naše rodina byla známa v celé oblasti. Ten dům si vlastníma rukama postavil můj děda truhlář, když přišel roku 1869 ze Žalhostic u Jičína na Voly ň. Byl muzikant, otec mé matky taky, založili bandu, jak se tomu tenkrát říkávalo, otec i strýc již jako malí kluci chodili hrát s nimi. Na Volyni moc muzikantů nebylo, Češi hrát uměli, vydělávali si muzikou za sezónu víc, než kdyby pracovali rok někde na statku. Však se strýc později stal dirigentem známého divadla v Petrohradě. Co pamatuji, u nás v domě bylo víc hudebních nástrojů než židlí. U nás na západní Volyni si uchovaly vesnice svůj český vzhled a my český jazyk. Sokol, české noviny, české zemědělské stroje, “vypisovaly” se z vlasti noty pro kapely, když to šlo i studium v Čechách, to nás pořád spojovalo s vlastí. Však bratr tam někde zůstal. Vystudoval stavební inženýrství. V posledním dopise — pak už žádný nedošel — psal, že praktikuje na stavbě mostu u Velkého Meziříčí, pane podplukovníku. Znáte to tam? Olič mi povídal, že tam odněkud pocházíte? Češtině se u nás za mne nevyučovalo. Nás ji učil farář v hodinách náboženství. Ale stejně dobře mluvím rusky, to byl můj vyučovací jazyk do páté třídy, v šesté a sedmé zase ukrajinština. Maturoval jsem polsky, to u nás již byla Polská republika. Západní Ukrajina je zvláštní kraj, pane podplukovníku. Vesnice jsou ukrajinské, města zase židovsko-polsko-ruská, velkostatky polské. A pak jsme tam my, Češi. Podplukovník si zaznamenává do notýsku sem tam něco, ale číslo 45 000 si podškrťává. Je to přibližný počet Čechů, žijících na celé Volyni. “Já vím, že volyňští Češi do jednotky vstoupí”, říká, když mu vysvětluji její cílení. “Ale mne zajímají také počty”. V květnu dorazili mí známí z Kazachstánu. Podplukovník Svoboda splnil slovo, poslal tam zvláštního zmocněnce, kterému vojenské velitelství opatřilo na zpáteční cestu s volyňskými rodinami nákladní vagón. Těm se cestovalo.

Ze vzpomínek Jaroslava Perného, zapsaných Mikulášem Šereťukem v rukopise kroniky obce Kvasilova, vybral Jiří Hofman.
Praha v lednu 1998.